

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/126095,Rozbicie-organizacji-Ruch-w-przeddzien-planowanego-podpalenia-muzeum-Lenina-w-Po.html>

Archiwum IPN

ARTYKUŁ

Rozbicie organizacji „Ruch” w przeddzień planowanego podpalenia muzeum Lenina w Poroninie

OKRES HISTORYCZNY

(1956-1970) Od Października do Grudnia

Autor: JACEK WRÓBEL 19.06.2026

Rok 1970 przyniósł setną rocznicę urodzin Lenina, co w państwach

socjalistycznych łączyło się z powszechną, natarczywą propagandą. By się jej przeciwstawić, w kwietniu 1970 r. podniesiono pomysł wysadzenia pomnika i podpalenia muzeum Lenina w Poroninie. Na krótko przed realizacją planu rozpoczęły się aresztowania, które sparaliżowały planującą akcję środowisko „Ruchu”.

20 czerwca 1970 r. rozpoczęły się aresztowania osób związanych z organizacją „Ruch”, co doprowadziło do jej rozbicia w przeddzień planowanej akcji podpalenia muzeum Lenina w Poroninie na Podhalu.

Bezimienna, lecz aktywna organizacja

„Ruch” był największą tajną organizacją opozycyjną w okresie rządów Władysława Gomułki. Założony został w 1965 r. z inicjatywy Andrzeja i Benedykta Czumów, Stefana Niesiołowskiego i Mariana Gołębińskiego. Organizacja ta nie miała nazwy. W konspiracji używano określeń „ruch”, „nasz ruch” albo „my”. Nazwę „Ruch” wymyślono w SB na użytek prowadzonego śledztwa.

W szczytowym okresie rozwoju organizacja liczyła około 100 osób. Pierwsze jej komórki powstały w Łodzi, Warszawie i Lublinie. Mniejsze grupy działały w innych miastach. Najsilniejsze było środowisko łódzkie, liczące około 40 osób. Organizacja pozbawiona była formalnych struktur, ale istniała w niej nieformalna grupa liderów, do których należeli bracia Czumowie, Stefan Niesiołowski, Marian Gołębiński, Emil Morgiewicz i Bolesław Stolarz.

Pomnik Lenina przy muzeum w Poroninie - fotografia wykonana na podstawie klisz znalezionych przez SB w czasie przeszukania mieszkania Andrzeja Czumy; (fot. z zasobu AIPN)

Po wstępnym okresie tworzenia organizacji, w latach 1967-1969 skupiono się na zdobyciu maszyn do pisania i powielaczy - tych ostatnich nie można było nabyć dla prywatnego, względnie niekontrolowanego użytku w żaden legalny sposób. Zastosowano metodę akcji ekspropriacyjnych, polegających na wynoszeniu powielaczy i innego sprzętu poligraficznego z instytucji państwowych.

Od października 1969 r. Służba Bezpieczeństwa prowadziła skierowaną przeciwko „Ruchowi” sprawę operacyjnego rozpracowania o krypt. „Rewident”.

Kiedy baza sprzętu poligraficznego była gotowa, w listopadzie 1969 roku wydano pierwszy numer „Biuletynu”. Do momentu rozbicia organizacji ukazało się sześć numerów pisma (jego redaktorem był Emil Morgiewicz). Przez pewien czas wydawano również drugie pismo pod nazwą „Informator”. Podziemne pisma rozpowszechniane przez „Ruch” należy uznać za zainicjowanie drugiego obiegu wydawniczego w PRL - doniosły krok w dziejach opozycji demokratycznej w Polsce.

Najważniejsze decyzje podejmowano na zjazdach. Na IV zjeździe „Ruchu” 19 stycznia 1969 r. zatwierdzono deklarację programową organizacji „Mijają lata”, zawierającą wszechstronną krytykę reżimu rządzącego w PRL jako totalnego, niedemokratycznego i pełniącego władzę w Polsce w interesie obcego mocarstwa. Deklaracja stawiała sobie za cel odzyskanie niepodległości Polski i budowę państwa demokratycznego.

„Ruch” dla zachowania konspiracji długo rezygnował z bardziej otwartych działań, jak np. z akcji ulotkowych. Pod koniec lat 60. XX w. niektóre osoby związane z organizacją przeprowadziły kilka akcji małego sabotażu, jak np. namalowanie w 1969 r. na murze szpitala w Skierniewicach napisu „PZPR to wróg”, czy zrzucenie w

1968 r. przez Stefana Niesiołowskiego i Wojciecha Majdę tablicy pamiątkowej poświęconej Leninowi z Rysów.

**Andrzej Czuma rozmawia z
Ryszardem Gołębiewskim z Gdyni
na ul. Miodowej w Warszawie -
fotografia z akt sprawy
operacyjnego rozpracowania,
krypt. „Rewident” (fot. z zasobu
AIPN)**

Akcja „Poronin”

Państwa demokracji ludowej obchodziły w 1970 r. setną rocznicę urodzin Lenina, co łączyło się z powszechną, natrączywą propagandą. W kwietniu 1970 r., na jednym z cotygodniowych zebrań kierownictwa „Ruchu”, Stefan Niesiołowski wystąpił z pomysłem wysadzenia pomnika i podpalenia muzeum Lenina w Poroninie. Poparli go Marian Gołębiewski i Bolesław Stolarz. Przeciwni byli Andrzej Czuma i Emil Morgiewicz. W zebraniu nie wziął udziału, z niewiadomych dziś powodów, Benedykt Czuma – w przypadku jego obecności pomysł prawdopodobnie nie zostałby zaakceptowany.

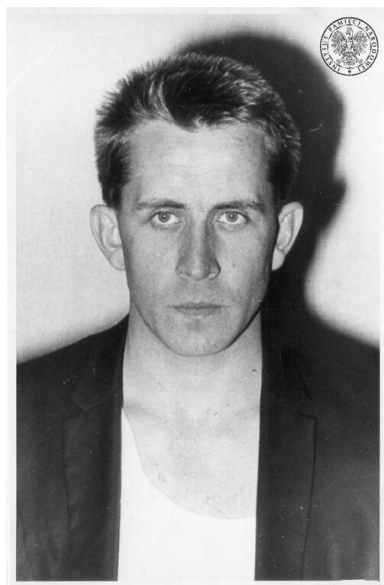
W trakcie dalszego planowania zrezygnowano z wysadzenia pomnika, pozostając przy podpaleniu muzeum. Zakładano, że żaden człowiek nie powinien ucierpieć w trakcie akcji i pozostawiono sobie możliwość zrezygnowania w ostatniej chwili z jej realizacji, jeżeli ofiar nie można by było uniknąć. Termin akcji

wyznaczono na 21 czerwca 1970 r.

Od października 1969 r. Służba Bezpieczeństwa prowadziła skierowaną przeciwko „Ruchowi” sprawę operacyjnego rozpracowania o krypt. „Rewident” – inwigilacja skupiała się na Andrzeju Czumie, ale systematycznie zdobywano informacje o kolejnych osobach związanych z organizacją.

W trakcie przygotowywania akcji „Poronin” Andrzej Czuma skontaktował się ze Sławomirem Daszutą, który – jak się później okazało – był tajnym współpracownikiem SB. Poproszono go o użyczenie samochodu do realizacji planu. Czuma nie wspomniał Daszucie o celu akcji, ale stwierdził, że będzie ona miała „duże znaczenie i odbije się głośnym echem w kraju”.

Poza donosami od Daszuty, SB uzyskała istotne informacje z podsłuchu w mieszkaniu Andrzeja Czumy. Do końca jednak nie wiadomo, co ma być celem akcji, i nakazano wzmocnienie ochrony banków, ważniejszych obiektów przemysłowych, stacji telewizyjnych i radiowych oraz lotnisk.

**Andrzej Czuma - współzałożyciel i
jeden z liderów organizacji
„Ruch” (fot. z zasobu AIPN)**

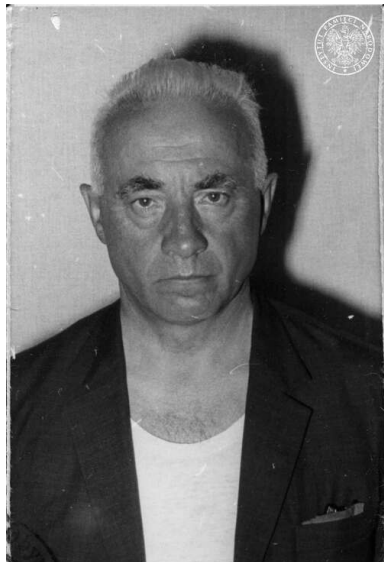

**Stefan Niesiołowski -
współzałożyciel i jeden z liderów
organizacji „Ruch”,
pomysłodawca akcji „Poronin” -
fotografia z albumu
rozpoznawczego do sprawy
karnej II-Ds-29/70 (fot. z zasobu
AIPN)**

**Benedykt Czuma -
współzałożyciel i jeden z liderów**

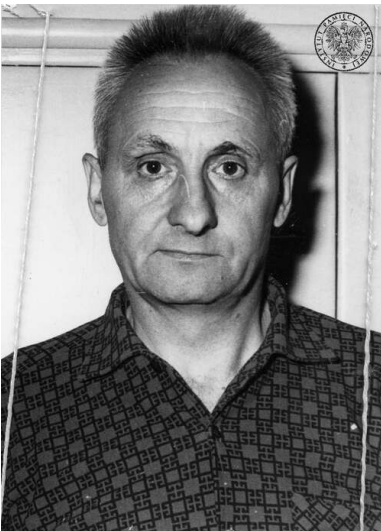
organizacji „Ruch” - fotografia z albumu rozpoznawczego do sprawy karnej II-Ds-29/70 (fot. z zasobu AIPN)

Marian Gołębiewski - współzałożyciel i jeden z liderów organizacji „Ruch” (wcześniej członek Armii Krajowej i szef sztabu Okręgu Lublin Zrzeszenia „Wolność i Niezawistość”, skazany w 1947 r. procesie I Zarządu WiN na karę śmierci) - fotografia z albumu rozpoznawczego do sprawy karnej II-Ds-29/70 (fot. z zasobu AIPN)

Emil Morgiewicz - jeden z liderów organizacji „Ruch” - fotografia z albumu rozpoznawczego do sprawy karnej II-Ds-29/70 (fot. z zasobu AIPN)

Bolesław Stolarz - jeden z liderów organizacji „Ruch” - fotografia z albumu rozpoznawczego do sprawy karnej II-Ds-29/70 (fot. z zasobu AIPN)

Aresztowania

W przeddzień akcji – 20 czerwca 1970 r. – Służba Bezpieczeństwa dokonała pierwszych aresztowań: zatrzymano 24 osoby, w tym Andrzeja i Benedykta Czumów, Stefana i Marka Niesiołowskich, Wiesława Kurowskiego i Wiesława Kęcika. Następnego dnia w zasadzkę SB w mieszkaniu Andrzeja Czumy wpadły kolejne osoby. Aresztowania uniemożliwiły przeprowadzenie akcji „Poronin” i sparaliżowały działania organizacji.

Od czerwca do października 1971 r. odbyło się sześć procesów osób związanych z organizacją. Ostatnim z nich był proces kierownictwa „Ruchu”, który toczył się od września do października 1971 r. Zapadły surowe wyroki: Andrzej Czuma i Stefan Niesiołowski zostali skazani na 7 lat więzienia, Benedykt Czuma na 6 lat więzienia, Marian Gołębiowski i Bolesław Stolarz na 4,5 roku więzienia, a Emil Morgiewicz na 4 lata więzienia.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ